

**Att ta strid
del I**

Innehåll:

Inledning

Att ta strid – om en utställning i en avhandling
av Frida Hållander

Verkförteckning

Beskrivning av delstudie 1:

Från keramik till politik
av Eva Szentiványi och Frida Hållander

Att ta strid – om en utställning i en avhandling

Att ta strid – är en utställning som undersöker möjligheten i att ta strid genom att göra konsthantverkliga objekt. Det är en strid som söker ett tillsammans – ett systerskap. Utställningen görs av mig genom ett tillsammansgörande med flera, där ibland den grafiska formgivaren Maryam Fanni, textilkonstnären Åsa Norman, konsthantverkaren Eva Szentiványi samt många fler systrar.

Att ta strid är den avslutande utställningen i mitt avhandlingsarbete *Vems hand är det som gör?* som jag genomför på Konstfack, i samarbete med Konstnärliga fakulteten, Göteborgs universitet.

Mitt avhandlingsprojekt handlar om erfarenheter av *att göra* i olika rum och med olika material, och visar hur denna erfarenhet är intimt sammanbunden med subjektmissiga och kroppsliga orienteringar. Avhandlingen berör konsthantverk, klass och feminism, men också tidsliga linjer och passeranden i olika rum. Syftet med studien är att undersöka konsthantverkliga praktiker, linjer och rum utifrån ett intersektionellt perspektiv.¹

Den första frågan som studien ställer är: *Vems hand är det som gör?* Frågan utgår från ett intersektionellt perspektiv. Orden ”vems”, ”hand” och ”gör” aktualiserar studiens syfte att undersöka konsthantverket utifrån intersektioner. Orden visar på de komplexa relationer, maktasymmetrier och korsande intersektionella punkter som är avgörande för att förstå de undersökta konsthantverkliga praktikerna.

Studiens andra fråga är: *Hur kan vi förstå konsthantverkliga praktiker som går i dialog med samhället?* Hur kan vi förstå objekt som gör motstånd? Det är en undersökning som berör hur de emancipatoriska och progressiva rörelserna (t ex mot slaveriet, för rösträtt, liksom arbetar-, feminist- och kvinnorörelserna) kommer att bli berättade genom historiska objekt. Det är också en undersökning som berör historiska objekt genom de konservativa rörelserna, så som den nationella rörelsen.

För att få svar på studiens frågor har jag gjort konsthantverkliga objekt i ett *tillsammansgörande*. Det är ett begrepp som jag använder mig av för att beskriva en central del av min metod. Detta tillsammansgörande med flera personer har resulterat i två utställningar under 2016. Utställningen på Gustavsbergs Konsthall är till stor del sammansatt av dessa två utställningar; *Från keramik till politik* och

Öxabäck IF ≈ Utan er ingen morgondag. Från keramik till politik ägde rum på Röhsska museet och centrerades kring materialet keramik. Utställningen gjordes tillsammans med konsthandverkaren Eva Szentiványi. *Öxabäck IF ≈ Utan er ingen morgondag* ägde rum på Borås konstmuseum och koncentrerade sig kring materialet textil. Den producerades framför allt med textilkonstnären Åsa Norman.

Till utställningen *Att ta strid* i Gustavsbergs Konsthall, har vi gjort tillägg till de två föregående utställningarna, som nu även placeras i ett nytt sammanhang. Ett av *många* tillägg, är en servis som bland annat återfinns i Röhsska museets historiska samling: "Formhistorien 1900–1920". Servisen *Liljeblå*, 1917, eller "Arbetarservisen" som den också kallades i skiss-stadiet, aktualiserades och relaterades till mitt och Eva Szentiványis keramiska material i samband med att dessa delade utställningsrum på Röhsska. När nu den sista utställningen, inför disputation, är placerad i konsthallen i Gustavsberg, finns det ytterligare skäl att lyfta fram och relatera till denna servis. *Liljeblå* producerades vid Gustavsbergs porslinsfabrik 1917–1939. Berättelsen om denna servis tillkomst vill göra gällande en välvilja och ett politiskt engagemang för att arbetarna och de mindre bemedlade skulle ges möjlighet att höja sina levnadsvillkor. Dock saknade arbetaren många gånger ekonomiska medel att inhandla servisen, men också var den kom att distribueras och återsäljas gjorde att den inte nådde den tänkta målgruppen, vilket går att läsa i designhistorikern Christina Zetterlunds text, "Just Decoration? Ideology and Design in Early Twentieth Century Sweden", 2012.²

Något som framförallt väckte min uppmärksamhet kring servisen är dock benämningen "arbetaren". Vem eller vad är det som betecknas? Jag ställde mig spontant frågan varför det är just denna servis som är arbetarservisen? Och vad är i så fall innebörden i detta?

Genom att göra, med betoning av att göra utställningar, får jag möjligheten att undersöka detta, och en av undersökningsmetoderna som jag använder mig av i denna process är att "följa objekt". Att följa objektet "Arbetarservisen" har lett mig till en turbulent tid.⁴ Året 1917 kan beskrivas som ett revolutionsår där landets fattiga befolkning höjde sina röster. I Sverige ägde Potatisrevolutionen samt ett flertal andra kvinnoaktioner rum. Min tolkning är att det här inte främst fanns ett behov av en "vackrare" tallrik att äta på, utan just mat att äta. Utställningen *Att ta strid* börjar således i detta tillägg, med önskan att placera studien i förhållande till Gustavsberg och dess historia.

Eftersom det är situerade och partiella erfarenheter från *görandet* som ligger till grund för min forskning, bidrar även subjektmissiga och kroppsliga erfarenheter (så kallad autoetnografi) med viktiga metodologiska verktyg, vilket kommer att resultera i avhandlingsbok som kommer att publiceras vid disputation våren 2018.

Verkförteckning

OBJEKT

Material: potatis och servis *Liljeblå*, 1917, i skiss-stadiet kallad "Arbetareservisen", producerad av Gustavsbergs porslinsfabrik, 1917-1936 (med kompletteringsmöjligheter fram till 1939). Ritad av Wilhelm Kåge (1889-1960), Gustavsbergsporslinsfabrik 1917.

KRUKOR, KOPPAR, FAT

Av Frida Hållander och Eva Szentiványi, 2016

Material: stengods

Historiskt referensmaterial från 1787-2015:

"Anti-slavery medallion", 1787. Av porslinsfabrik Josiah Wedgwood and Sons.

Teknik: "jasper" eller "jasperware cameo". Distribuerades genom Föreningen för slavhandels avskaffandes (Society for the Abolition of Slavery). Texten lyder: "Am I not a Man and a Brother?".

Sockerskål med lock, ca 1800. Teknik: lergods, dekaltryck. Texten lyder: "East India Sugar Not Made By Slaves".

Sockerskål med lock, 1820. Teknik: lergods, dekaltryck. Texten lyder: "East India Sugar Not Made By Slaves".

"Creamware sugar bowl", 1825. Teknik: lergods, dekaltryck. Texten lyder: "East India Sugar not made/By Slaves/By Six families using/East India, instead of/West India Sugar, one/Slave less is required".

Medaljong, 1830. Texten lyder: "Am I not a Woman and a Sister".

Mugg, ca 1850. Tillverkare Staffordshire eller Sunderland, England.

Teknik: lergods eller stengods, dekaltryck. Texten lyder: "Health to the Sick/ Honour to the Brave / Success attend true Love /And Freedom to the Slave".

Teservis, 1909. Titel: "Women's Social and Political Union, China teacup"

Tillverkare Williamsons of Longton, Staffordshire, England. Design av Sylvia Pankhurst (1882-1960). Distribuerades genom Women's Social and Political Union, London.

Tekopp, 1910. Titel: "Angel of Freedom and Scottish Thistle teacup"

Tillverkare Diamond China Co, Longton pottery, England.

Teknik: porslin eller stengods, dekaltryck.

Tillverkad för Scottish WSPU Exhibition, Glasgow, (1910).

Sigill av Sylvia Pankhurst.

Zoégas kaffe 2016. Text: "Coffee by Women" och Equal Exchange Trading Ltd, text: "Coffee grown by women". Anti-Slavery International, 2016. text "Demand End of Cotton Crimes", "Domestic Workers Lack Legal Protection" och ACT NOW.

VITRINSKÅP

Vitrinskåpen är från Tekniska skolan, fd Konstfack som låg på Mäster Samuelsgatan, kvarteret Beridarebanan 1868-1959.

Vitrinskåpens användes - då som nu - till att förvara "teckningsmodeller" i.

Tillhör Konstfack.

VÄGGTALLRIKAR

Av Frida Hållander, 2017 (och Eva Szentiványi, 2016)

Material: porslin och dekaler av Martin Elg vid Elgporslin.

Referensmaterial: "Bondetåget 1914" (Till fosterlandets försvar), "Landstormen", "Landstorm och skytte" (För fosterlandets försvar), "Pansarbåten" samt "Sverige" och "Härligt är det land vi leva", "Vårt Sverige tryggt och fritt" (upptagen i priskurant 1914-1925).

MINNESTALLRIKAR OCH FILM

Av Rörstrand porslinsfabrik, 1914.

Text: "Bondetåget 1914" (Till fosterlandets försvar), "Landstormen", "Landstorm och skytte" (För fosterlandets försvar), "Pansarbåten" samt "Sverige" och "Härligt är det land vi leva", "Vårt Sverige tryggt och fritt" (upptagen i Rörstrand priskurant 1914-1925). Tillhör Frida Hållander.

Film från Bondetåget 6 februari 1914

Minnesskrift från Bondetåget 1914

MÅLNING (fotoreproduktion)

On a Pot Bank, Staffordshire: Apprentice 'Thrower' and his 'Baller' at Work, 1907.

Av Sylvia Pankhurst (1882-1960), suffragett och konstnär. Publicerad i *The Women Workers of England*, 1907.

Fotoreproduktion gjord av The Emily Davison Lodge (Olivia Plender and Hester Reeve) från utställningen *Sylvia Pankhurst - The Suffragette as a Militant Artist*, Tate Britain, 2013.

LJUD

Tre band ur intervjuer som ligger till grund för boken *Kvinnors och mäns arbeten: Gustavsberg 1880-1980: genusarbetsdelning och arbetets degradering vid en porslinsfabrik* av Ulla Wikander (1988).

1. Signe Englund (f.1896-okänt dödsår), målarska på porslinsfabriken
2. Anna K. Eklund (f.1897-okänt dödsår), målarska på porslinsfabriken
3. Minnescirkel om kvinnoarbete i Gustavsbergs porslinsfabrik, på Gustavsbergsgården, 16/12 1982 1983.

Möte I, närvarande: Elsa Löfdal, Margit Pettersson, Agnes Andersson Elsa Karlsson och Karin Lindberg. Intervjuare Ulla Wikander.

FANA

Svenska fabriksarbetareförbundet, avdelning 205, Gustavsberg (bildad 1919).

Tillhör Fansamlingen, Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek.

Från keramik till politik

I avhandlingens första delstudie kliver jag in i butikernas utbud av varor och finner olika argument för att jag som konsument ska välja den ena varan framför den andra. Vissa argument handlar om under vilka sociala villkor varan producerats, exempelvis ”gjort för hand”, ”fairtrade”, ”rättvist odlat eller uppköpt” eller varför inte, ”Coffee grown by women”.

Detta är inte en ny företeelse. Under slutet av 1700-talet producerades det objekt som, precis som dagens varor, deklamerar politiska ståndpunkter i vardagen. Det finns historiska keramiska objekt som uppmanar konsumenterna att agera, men också att visa engagemang för sociala villkor eller mot samhällets orättvisor.

Materialet som undersöks i min delstudie *Från keramik till politik* är i sammanhanget beskrivet som ”viljefulla konsthantverkliga objekt sprungna ur historiska keramiska materiella kulturer.” Utgångspunkten är alltså historiska keramiska objekt: brittiska sockerskålar och tekoppar från 1787 till början av 1900-talen med dekorer som agiterar mot slaveriet och för kvinnlig rösträtt. Dessa olika materiella kulturer, samt dagens ”made by” och ”gjort för hand”, undersöks och gestaltas genom keramiska samlingar.

Verken som är gjorda av mig i ett tillsammansgörande med konsthantverkaren Eva Szentiványi undersöker hur keramik har använts inom sociala, politiska och feministiska rörelser. De närmar sig historiska objekt från olika epoker och sammanhang som har tydliga politiska budskap. Dessa historiska objekt är brittiska medaljonger, sockerskålar och kaffekoppar från 1787 fram till 1850-talet med texter som agiterar mot slaveriet ”Health to the Sick, Honour to the Brave, Success to the Lover, And Freedom to the Slave” samt tekoppar som agiterar för den kvinnliga rösträttsrörelsen från början av 1900-talet med textfraser som ”Votes for woman”.

Genom keramiska kommentarer i stengods har Eva Szentiványi och jag flätat samman de historiska objektens former och texter med samtida organisationers fraser som ”Coffee grown by women”, ”Women’s Empowerment”, ”Demand End of Cotton Crimes”, ”Freedom”, osv.

Studien *Från keramik till politik* aktiverar även en serie minnestallrikar med nationalistiska motiv och budskap i en svensk kontext, producerade vid Rörstrand porslinsfabrik 1914.³ Tallrikarna tillkom i skuggan av första världskrigets och propagerar för Bondetåget den 6 februari 1914.

I utställningen är de äldre tallrikarna från Rörstrands porslinsfabrik placerade bredvid en film samt en minnesskrift från

Bondetåget 1914. I filmen kan en se tåget samt olika talare bland annat syns Uno F Nyberg, en av initiativtagarna till demonstrationen och Gustav V som talar från fundamentet till statyn på Gustav Adolfs torg. Nygjorda keramiska kommentarer i porslin är upphängda på väggen bredvid.

Det som särskiljer Rörstrandsmaterialet från de tidigare nämnda objekten är att det talar med en annan politik, en politik som dels bör läsas in i den tid de är tillverkade i, 1914, dels samtalar objekten med en nutid; en politik som är svårt att sympatisera med. Tallrikarna kan ses vara producerade av ett politiskt färgat samtal om försvarsfrågan under tidsperioden, vilket är upptakten till demonstrationen Bondetåget.

Tallrikarna är namngivna i Rörstrands priskurant som "Bondetåget 1914" (Till fosterlandets försvar), "Landstormen", "Landstorm och skytte" (För fosterlandets försvar), "Pansarbåten" samt "Sverige" och "Härligt är det land vi leva", "Vårt Sverige tryggt och fritt". Värt att tillägga är den motdemonstration som organiserades av arbetarrörelsen två dagar efter Bondetåget, under benämningen Arbetartåget, vilket visar på en stor oenighet kring försvarsfrågan. I Arbetartåget deltog cirka 50 000 deltagare, i Bondetåget cirka 30 000 deltagare. I "Arbetartågets fästskrift: 8/2 1914" kan det läsas: "Sverige (sic) består icke blott av den övre nationens fördelar utan också av den undre nationens lidande".⁴

Ett ytterligare tillägg görs i utställningen i form av en målning av konstnären och suffragetten Sylvia Pankhurst (1882–1960). Här visas målningen *On a Pot Bank, Staffordshire: Apprentice 'Thrower' and his 'Baller' at Work*. Den gjordes till tidskriften *The Women Workers of England*, där Pankhurst porträtterade och skildrade arbetsförhållandena inom den industriella produktionen i Storbritannien i början av förra sekelskiftet.⁵ Sylvia Pankhurst skrev om målningen:

"In the potteries I also saw the subordination of women workers. A woman was turning the wheel for the thrower, a woman was treading the lathe for the turner: each was employed by the man she toiled for – the slave of a slave, I thought!"⁶

Bredvid målningen återfinns tre intervjuer som gjordes av Ulla Wikander, professor emerita i ekonomisk-historiska, under början av 1980-talet, till boken *Kvinnors och mäns arbeten: Gustavsberg 1880–1980: genusarbetsdelning och arbetets degradering vid en porslinsfabrik* (1988).⁷ Boken är skriven utifrån ett omfattande intervjumaterial, som gjordes mellan åren 1981 och 1984. Wikanders studie undersökte arbetsförhållandena och genusarbetsdelningen vid Gustavsbergs porslinsfabrik. Studien bidrar med en bild av arbetet på verkstadsgolvet under hundra år och relation mellan kvinnors och mäns arbete. Det är en studie som visar hur kvinnors underordning

och genusarbetsdelningens ständigt reproducerades genom fabriken olik hantverksutföranden. I intervjuerna finns vittnesmål från de som arbetade som klippflickor, tryckerskor och undertryckerskor; jag kan genom intervjuerna höra om en mångbottnad yrkesskicklighet – men också om betydelsen av relationer mellan olika händers göranden – om hur ett hantverksmässigt utförande tar flera år att lära sig samt är beroende av flera händer: ett tillsammansgörande.

Här, på samma vägg, återfinns också en fana från arbetarna i Gustavsbergs porslinsfabrik och deras avdelning i Svenska fabriksarbetareförbundet. Det fanan synliggör är hur fackligkamp är en del av att ”ta strid”, för de arbetare vid Gustavsbergs porslinsfabrik, vilket perspektiverar kampen som ”Arbetarservisen” föreslår. Designen uppges vara gjord av egna medlemmar från Gustavsberg, vilket året 1919 ska förtydligas var ett fackförbund med mestadels män.⁸ Fanan är tillverkad på Lindblads ateljé i Örebro 1920 av fanmålare Viktor Lindblad (1862–1920). Att tillägga här är att det är ovanligt med fanor i applikationsteknik från Lindblads ateljé.⁹

1 Begreppet intersektionellt perspektiv, avser i studien de olika snitt eller skärningar mellan maktasymmetrier som existerar baserade på etnicitet, kön, klass, sexuell läggning, religion, ålder, funktionsvariation och sjukdom. Intersektionalitet kommer från engelskan *intersection* och kan förstås som att korsa, eller att genomskära.

2 Christina Zetterlund ”Just Decoration? Ideology and Design in Early Twentieth Century Sweden”, *Scandinavian Design: Alternative Histories*, 2012, s. 103–116.

3 Arbetet med den serie minnestallrikar påbörjades i ett tillsammansgörande med Eva Szentiványi 2015. Inför utställningen på Gustavsberg Konsthall har jag gjort tillägg med ytterligare tallrikar med syfte att placera verket i utställningsrummet vid konsthallen.

4 Zeth Höglund, (red.), *Arbetartågets fästskrift*: 8/2 1914, 1914.

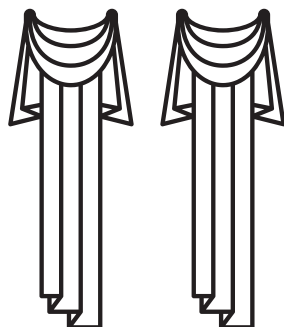
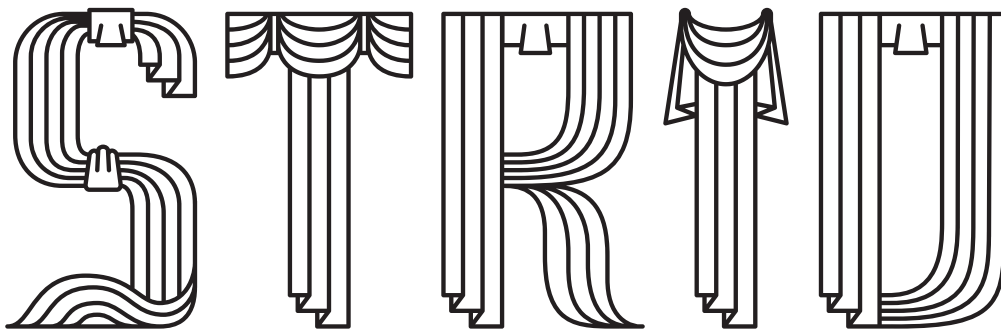
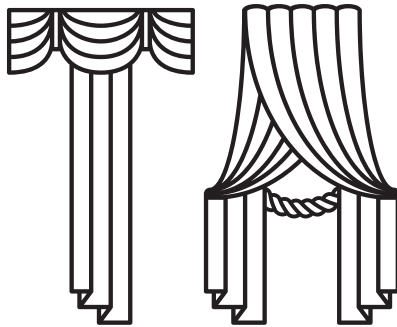
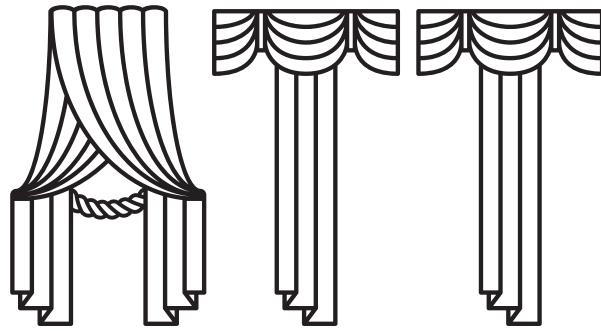
5 Tack The Emily Davison Lodge (Olivia Plender and Hester Reeve) för bilden från utställningen *Sylvia Pankhurst – The Suffragette as a Militant Artist*, Tate Britain, 2013.

6 Sylvia Pankhurst, ”Women Workers of England”, *London Magazine*, 1908. Citat hämtats från The Emily Davison Lodge (Olivia Plender and Hester Reeve), ”Minutes of the Second Meeting of the Emily Davison Lodge”, Tate Britain, London, 2014.

7 Tack Ulla Wikanders, för boken *Kvinnors och mäns arbeten: Gustavsberg 1880–1980: genusarbetsdelning och arbetets degradering vid en porslinsfabrik*, (1988). Boken tillägnas hennes fyra informanter: ”Sara och Erik Andersson, Signe Englund och Uno Hultgren”. De inspelade banden finns förvarade vid Kommunarkivet i Gustavsberg.

8 *Vid Drejskiva och badkarspress, Avd 205, Gustavsberg, Jubileumsskrift 1919–1969*, Svenska fabriksarbetareförbundet, (1969).

9 Tack författaren Margareta Ståhl för information om fanan. Se även boken *Vår fana röd till färgen: fanor som medium för visuell kommunikation under arbetarrörelsens genombrottsstid i Sverige fram till 1890*, (1999).



Att ta strid del II

Innehåll:

Verkförteckning

Beskrivning av delstudie II:

Öxabäck IF ≈ Utan er ingen morgondag

Att ta strid: Viljefulla objekt?

av Åsa Norman och Frida Hållander

Verkförteckning

FANOR

Svenska textilarbetareförbundet, avd 113 (Stockholm)

Tillhörde arbetarna vid Tangens gardinfabrik.

Teknik: broderad av Bernhard Molinder i Forsnäs, invigdes vid föreningens 5-årsjubileum 1930.

Tillhör Fansamlingen, Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek.

Svenska textilarbetareförbundet, avd 20 (Stockholm)

Teknik: broderad spinnmaskin, okänd ateljé. Fanan invigdes 1935.

Tillhör arkivet Svenska textilarbetareförbundet, avd 20, Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek.

Svenska textilarbetareförbundet, avd 20, klubb 6 (Stockholm)

Teknik: kombinationsteknik, broderad vävstol tillverkad av okänd ateljé, invigd ca 1935.

Tillhör Fansamlingen, Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek.

STENMUR

av Frida Hållander, 2009.

Material: lergods.

LJUD

Jacquardvävning vid Textilindustri Ludvig Svensson AB, 9 september 2015.

HÖRNFLAGGOR

av Frida Hållander och Åsa Norman, 2016-2017

samt tekniker och konstnär Evelina Hedin.

Material: akryl, polyester, viskos och furu.

Text: Agitationsvisa/dikt *Vi spinna. Vi väva*, (författare okänd). Texten sägs vara skriven av textilarbeterskor, hörd av bland andra Kata Dalström (1858-1923), agitator för Svenska textilarbetareförbundet från 1890-talet till 1923, under hennes resor i landet. Publicerad i *Svenska textilarbetareförbundet: Minnesskrift 1898-1923*, (red. Gust Janzén), (1923).

Vi spinna.

I virvlande damm
bland remmar och hjul
och i tryckande kvalm
får vi gå.

Vi spinna, vi spinna det finaste garn
och höra blott spindlarnas sång.
Vi spinna för bröd - vi ha hungrande barn -
och djävlas i dammet av tvång.

Vi träla av tvång
vid spindlarnas sång -
Vi spinna för bröd
åt de små -

I kvävande luft,
i ett brusande dån
och i kvävande lukt

får vi stå.
Vi följa var spindels svindlande gång
och laga var bristande tråd -
Så spinna och laga vi dagen lång
för brödbiten liten och hård.
Vi spinna var dag,
vi förkväva vårt jag
under spindlarnas surr
varje dag.

I dövande larm
- inom murar av sten -
med en svettande barm
få vi stå.
Vi spinna, vi spinna, och brinna av hat,
men rysa för hunger och nöd.
Vi spinna för livet, för hunger - för mat -
Vi brinna av hat till vår död.
Vi längtar till ljus -
Till skogarnas sus -
Vi längta till sol
varje dag.

*

Vi väva.
Vi väva, vi väva -
med möda vi sträva
och hatet vi kväva.
Vi väva av silke, av bomull och lin,
åt Eder, I rike, mång praktfull gardin.
Vi väva, I late trots hånfulla grin,
åt Eder, - I mätte, vi ser era flin -
de skönaste dukar, ert fina muslin.
Vi väva och svälta -
I hacken och kälta -
allt får vi smälta -

Vi väva, vi väva
för brödet vi sträva,
för hungern vi bäva -
Vi väva av silke, av lenaste ull,
åt Eder, I glade, med skinnade hull,
de vackraste dukar med inslag av gull -
Vi väva åt Eder - för hungerns skull -
De varmaste kläderna av silke och ull.
Vi väva och frysa
För hungern vi rysa -
Men hat vi hysa -

Vi väva, vi väva -
för livet vi sträva -
att leva vi, kräva.
I tusende år har vi slavat och tänkt,

tänkt! - nej drömt, att nåden blir skänkt,
- nåden att leva - men hoppet är dränkt -
Vi väva, vi väva, men bandet är sprängt -
det bandet, som band våra själar vi slängt -
Vi väva och hata -
vi lättingar mata -
men - ryggarna rakna -

Vi väva, vi väva -
gemensamt vi stäva
att uppåt oss häva.
Vi väva oss själva en duk utav blod,
en duk utav slavar runt hela var jord.
Den duken den väves med tankar och ord -
Den duken skall skydda och giva oss mod -
Den duken är vår. Den duken är god.
Vi väva och tänka
vi tankarna länka
till frihet vi längta.

KATALOG

Öxabäck IF *≈ Utan er ingen morgondag*

Grafisk formgivare: Sara Kaaman

LJUD

Om banderoller och banderolltillverkning

Text från konsthantverkaren och suffragetten Mary Lowndes (1856-1929) pamflett *On Banners and Banner-Making*, 1909.

Översättning: Elin Lindén, inläsning: Inga Onn, 2016.

Längd: 18:13 min.

BANDEROLLER

av Åsa Norman och Frida Hållander.

Teknik: Industriell jacquardväv.

Material: ull, polyester, viskos, bomull och furu.

Medverkande: Textilindustri Ludvig Svensson AB, provväverska och assisterande produktutvecklare tillika konsthantverkaren Ulrika Paananen, väverska Yvonne Svensson, vävlagare Thomas Gunnarsson, varperskor Yvonne Nygren, Boel Josefsson, Saldina Hamza, Aino Saariniemi och Ingegerd Claesson, knytare Jon Jenca och Bernt Ståhl, väftkörare Johan Kinnunen, Viktor Axell, adjunkt vid Borås Textilhögskola samt Olle Holmud.

Tack till Cordgarn för tvinnat garn.

Banderollerna refererar till standaret *The baneret International Woman Suffrage Alliance* 1911, som formgavs av konstnär Eivor Hedvall (1884-1977), och broderades av tre konstbrodöser vid Licium-ateljén, Djurgården. Likande formgivning återfinns på de standar som är gjorda till FKPR:s (Föreningen för kvinnans politiska rösträtt, 1903-1921) olika lokalavdelningar: Arvika, Ronneby, Eskilstuna, Kristianstad, Stockholm, Luleå, Gävle, Broby och Karlstad.

VIDEO

Super-8 material Öxabäck IF, från 1966-1973, filmat av Thor Johnson (1939-1998).

Redigerat av Frida Hållander och Åsa Norman. Film- och redigeringsrådgivare

Marius Dybwad Brandrud, 2016. Längd: 18:13 min.

Tillhör Kerstin Johnson Öxabäck IFs Museum.

Medverkande:

Öxabäcks Syfabrik (1943- ca.1987) Stina Andersson, Gunnar Wilhelmsson, Rut Oskarsson, Ingeborg Wilhelmsson, Kerstin Johnson, Marita Wilhelmsson, Margareta Johansson. Nedre raden från vänster: Helena Heldebring, Nelly Lindegårde, Lena Karlsson, Gunnel Wilhelmsson och Gun-Britt Andersson, m. fl.

Öxabäck IF (1963-1999) Karin Svensson, (Lena Smith), Maj Johansson, Ebba Andersson, Kerstin Johnson, Gunnar Wilhelmsson, Ann-Kristin Lindkvist, Berit Lundgren, Doris Jonasson, Catarina Bengtsson, May Lindgren, Elisabeth Ahtiainen, Kerstin Larsson, Anna-Greta Olsson och Kent Svedberg med flera.

Matcher:

Öxabäck IF
en av de första matcherna mot ett
hopplockat gubblag från Öxabäck
grusplanen utanför Öxabäck skola, 1966

Öxabäck IF
första matchen mot ett damlag
Drängsered damlag Drängsered, 1966

Öxabäck IF
träningssmatch mot ett ungdomslag
Hagavallen, Öxabäck, 1966

Öxabäck IF
mot ett ihop-plockat damlag från Göteborg
domare Gunnar Gren
Gamla Ullevi, Göteborg, 1967

Öxabäcks IF
mot ett handbollslag från Lidköping
Hagavallen, Öxabäck, 1967

Öxabäck IF
mot Vinbergs damlag Vinberg, 1967

Öxabäck IF
mot Hyssna damlag,
första damserien startar, totalt sex lag
Hyssna,, 1968

Öxabäck IF
mot Djurgårdens damlag
Råsunda fotbollsstadion
Solna, 1968

Öxabäck IF-spelare
utanför gymnastiksalen
Öxabäck 1969

Öxabäck IF
mot Hössna damlag
Ryavallen Borås, 1969

Öxabäck IF
mot Kronäng
Hagavallen, Öxabäck, 1969

Öxabäck IF
mot Dingtuna, publikvy
Hagavallen, Öxabäck, okänt årtal

Öxabäck IF
mot Birmingham FC, England
Viskavallen i Kinna, 1971

Öxabäck IF
mot TV-laget
Billingeus konstgräsplan
Billingeus, 1972

Öxabäck IF
bortamatch
okänd motståndare, 1973

Öxabäck IF
underhållningsmatch mot bordtennislandslaget
Falkenberg, okänt årtal

Öxabäck IF
mot Rättvik, SM-final
Öxabäck IF svenska mästare
Rättvik, 1973

Att ta strid: Viljefulla objekt

Den andra delstudien *Öxabäck IF ≈ Utan er ingen morgondag* fokuserar på textilt material från olika sociala, feministiska och politiska rörelser. Studien börjar i en nedlagd syfabrik, Öxabäck syfabrik, i sydvästra Sverige, tillsammans med textilkonstnären Åsa Norman.

Åsa Norman och jag följer berättelser och objekt från sömmerskor som organiserade Sveriges första damfotbollslag, Öxabäck IF, under 1960-talet. Denna studie närmar sig textilindustriella rum från syfabrikerna och konfektionsindustrin vid Sjuhäradsbygden i sydvästra Sverige. Platsen kan beskrivas som ett *hem*, för mig, ett hem som genom mina klassmässiga förflyttningar utgjorts av en rad (dis)identifikationer. Jag har brutit linjen till utförandet av industriell tillverkning, men också till materialet textil. De brutna linjerna, (dis)identifikationerna med detta hem, kan sägas utgöra bakgrunden till mina klassmässiga förflyttningar och skapar i studien i stället en identifikation med en klass jag lämnat. Det är ett lappande och lagande – en strid som söker ett tillsammans – ett systerskap. Studien följer här sömmerskornas, tillika fotbollsspelarnas, organisering, deras görande, där de bland annat sydde sina egna shorts. Öxabäck IF visar oss möjligheter av en annan ordning. Hos sömmerskorna blir viljan i görandet, *att sy sina egna fotbollssshorts*, löften om görandets politiska möjligheter. Öxabäck IF synliggör hur de sociala rörelserna opererade på flera nivåer, där olika utförande tar sig olika uttryck. Öxabäck IF visar framför allt att arbetarklassens kvinnor bitvis tog andra vägar i sin kamp för emancipation. Genom görandet skapas möjligheter till att tala.

Från syfabrikernas göranden och dess berättelser öppnar studien sig genom att låta ytterligare systrar träda in, systrar som befinner sig i textila rum. Shortssömnad och fotbollsspelande kopplas samman med brittiska konsthantverkaren och suffragetten Mary Lowndes text "Om banderoll och banderolltillverkning" från 1909. Texten innehåller instruktioner och reflektioner kring en konsthantverklig praktik. Mary Lowndes resonerar kring hur en banderoll tar form.

Mary Lowndes praktik från suffragetternas ateljéer i början av sekelskiftet leder Åsa Norman och mig vidare till flertaliga banderoller som opererade för rösträttens räkning. Längst denna linje möter vi ytterligare hantverksmässiga tekniker, bland annat broderi genom ett historiskt baner från *The baneret International Woman Suffrage Alliance*. Baneret broderades av tre konstbrodöser till en rösträttskongress i Stockholm 1911. Denna banderoll efterliknar de flertaliga rösträttsstandar som gjordes för Föreningen för kvinnans politiska rösträtt (FKPR), som verkade under åren 1903–1921. Tekniken broderi används här för att ge perspektiv på handlingen "att sy sina

egna shorts”. I de två banderollerna som vi tillsammans med flera har utformat, blir i studien ett avgörande möte mellan två olika klassmässiga rum; rösträttsrörelsens broderi och Öxabäck IF:s textilindustriella rum.

Produktionen av de två banderollerna som visas i utställningen, som är tillägnade till Öxabäck IF, sker i en jacquardvävstol, vid en textilfabrik i en angränsade ort till Öxabäck: Ludvig Svensson AB i Kinna, (Sjuhäradsbygden), 2015. För vidare information om denna studie, se utställningskatalogen *Öxabäck IF ≈ Utan er ingen morgondag*, 2016.

Till utställningen *Att ta strid* görs här ett tillägg. I mitten av utställningsrummet återfinns tre fanor från Svenska textilarbetareförbundet, vilka är från mitten av 1930-talet, en stenmur jag gjorde som en del av mitt mastersarbete på Konstfack, 2009 och en agitationsvisa: *Vi spinna. Vi väva*, som återfinns på de elva hörnflaggorna. Tillägget som görs i utställningen *Att ta strid* har som syfte att berätta om ett textilindustriellt rum som är generellt (fanorna är inte platsspecifika för Sjuhäradsbygden), men fanorna påminner också om Sjuhäradsbygdens specifika kamper. Infogandet av en materiell kultur från textilarbetareförbundet bygger på att berätta om det idoga agitationsarbete som gjordes från en yrkesgrupp som i huvudsak bestod av lågavlönade kvinnor på landsbygden. Minnesskriften från detta förbund, där agitationstexterna återfinns, är målande för en facklig kamp som utstod hårt motstånd. Texten *Vi spinna. Vi väva* sägs vara skriven av textilarbeterskor, hörd av bland andra Kata Dalström (1858–1923), agitator för Textilarbetareförbundet från de sista åren av 1890-talet till de första 10 åren av 1900-talet. I samma minnesskrift som agitationstexterna återfinns, skriver Kata Dalström 1923:

”I Skene, hade vi förgäves försökt att få någon mötesplats. Så beslöto vi oss för att fara dit på guds försyn. Mötet affischerades ut. Det skulle hållas vid ’korsvägen invid kyrkan’. Rätt mycket folk kom. Förgäves sökte länsmannen skrämman bort från platsen. Intresset för bildandet av en fackförening var väck och kort efter blev den bildad. Jag kan se mig än idag, där jag stod uppflugen på en stenmur och orerade.”¹

¹ Kata Dalström, ”Erinringar från textilarnas genombrottsår”, *Svenska textilarbetareförbundet: Minnesskrift 1898–1923*, (red. Gust Janzén), (1923).

Frida Hållander, konsthantverkare och doktorand på Konstfack och Konstnärliga fakulteten vid Göteborgs Universitet.

Åsa Norman, textilkonstnär och kostymör. Medlem och en av grundarna av den feministiska konsthantverksgruppen DNK, Den nya kvinnogruppen.

Eva Szentivanyi, konstnär och konsthantverkare, arbetar huvudsakligen med keramik. Medlem i Konsthantverkarna samt pedagog på öppna ungdomsverksamheten Aggregat i Hallonbergen.

Maryam Fanni, grafisk formgivare. Har tecknat typsnittet Curtain - som bland annat syns på omslaget till denna skrift - till Frida Hållanders avhandling. Curtain utgår ifrån gardinen som ramverk och material. Suffragetten Mary Lowndes skriver i sin text *Om banderoll och banderolltillverkning*: "Kan vi göra banderollen själva?" undrar ofta de oerfarna. Jag skulle vilja besvara frågan med en annan fråga. Om du vill ha ett par nya vintergardiner till matsalen, kan du då göra dem själv så att de hänger rakt och snyggt och fodret inte rynkar sig? Om du kan det, så tror jag att du klarar att göra en banderoll."